

Emica Zdravković*

NOVI ZAKON O BANKAMA

U organizaciji Udruženja banaka, od 12. do 14. aprila na Paliću, održano je savetovanje Novo bankarsko zakonodavstvo. U prisustvu preko 100 predstavnika banaka iz Srbije na savetovanju je predstavljena nova pravna regulativa i savremeni trendovi razvoja u bankarstvu. Pre svega su razmatrani Zakon o bankama i podzakonska akta za sprovođenje zakona o bankama kao što su Odluka o sprovođenju odredaba Zakona o bankama koje se odnose na davanje preliminarnog odobrenja, dozvole za rad i saglasnosti Narodne banke Srbije. Bilo je reči i o harmonizaciji zakonodavstva u sektoru bankarstva što donosi Ugovor o stabilizaciji i pridruživanju, operativnim pravilima Bazelskog sporazuma II, korporacijskom upravljanju u bankama, kontroli usklađenosti poslovanja banke - sprečavanju pranja novca, kontroli bankarske grupe na konsolidovanoj osnovi i Kreditnom birou UBS.

Foto: Nikola Marković

U narednim brojevima Bankarstva objavićemo neke od ovih prezentacija a u ovom dajemo kompletno izlaganje Emice Zdravković, specijaliste za pravne poslove UBS o novom Zakonu o bankama.

---

* Specijalista za pravne poslove Udruženja banaka Srbije

Novi Zakon o bankama ("Službeni glasnik RS" br. 107 od 2. decembra 2005. godine) stupio je na snagu 10. decembra 2005. godine, a primenjivaće se od 1. oktobra 2006. godine kada prestaje da važi Zakon o bankama i drugim finansijskim organizacijama. Određene odredbe primenjivaće se počev od 1. jula 2006. godine (odredbe koje se odnose na osnivanje banke, kao i kontrolnu funkciju Narodne banke Srbije u vezi sa sticanjem vlasništva u banci), odnosno od 31.12.2006. godine (odredbe koje se odnose na kontrolu bankarske grupe na konsolidovanoj osnovi).

Tekst Zakona pripremila je Narodna banka Srbije, a u njegovoj izradi svojim primedbama, predlozima i sugestijama učestvovala su aktivno i banke, kao i Udruženje banaka Srbije. U tekst Zakona ugrađen je najveći deo predloga i sugestija banaka, odnosno Udruženja, čime je učinjeno znatno poboljšanje zakonskih rešenja.

Započeta reforma bankarskog sistema nalagala je neophodnost donošenja novog Zakona o bankama, kojim se stvaraju osnovi za dalji razvoj i modernizaciju ovog sektora. Zakon je nastao kao rezultat detaljne analize Međunarodnog monetarnog fonda i Svetske banke o stanju finansijskog sektora u Srbiji (FSAP – Financial Sector Assessment Program).

Razlozi za donošenje Zakona su harmonizacija bankarskog prava sa direktivama Evropske unije, principima Bazelskog komiteta za nadzor nad poslovanjem banaka (tzv. Bazel II), aktuelnim tendencijama u uporednom bankarskom zakonodavstvu, kao i usaglašavanje sa već izvršenom reformom privrednog zakonodavstva – novim Zakonom o privrednim društvima, Zakonom o registraciji privrednih subjekata, Zakonom o stečajnom postupku i dr. Krajnji cilj ovih promena je uvođenje nove, znatno strožije bankarske regulative kako bi se dosledno sistemski uredilo bankarsko tržište za normalnu konkurenciju banaka i jačanje poverenja klijenata u banke, u regulatorna tela i institucije, zaštita potrošača i veća sigurnost i stabilnost bankarskog sistema.

Novine u Zakonu su brojne, a najznačajnije promene odnose se na strožu kontrolu rada

banke, kvalitetnije korporativno upravljanje, definisanje vrste rizika i efikasnije upravljanje rizicima, uvođenje kontrole na konsolidovanoj osnovi i unošenje više reda u promene vlasničke strukture, dvofazni postupak osnivanja banke, uspostavljanje nadležnosti Narodne banke Srbije u oblasti zaštite konkurencije u bankarskom sektoru; po prvi put detaljno su uređeni bankarska tajna i prava klijenata, uvodi se obaveza veće transparentnosti poslovanja banaka, nova rešenja kod spoljne revizije, kao i ukidanje drugih finansijskih organizacija.

U nastavku se daje komentar osnovnih zakonskih rešenja.

Osnovne odredbe Zakona

Zakonom je uređeno osnivanje, poslovanje, organizacija banke i način upravljanja, kontrolna funkcija, kao i prestanak rada banke. Zakon više ne uređuje druge finansijske organizacije.

Detaljno su definisani pojedini pojmovi neophodni za pravilno razumevanje nove zakonske regulative. Zbog potrebe konsolidovane kontrole uvedeni su pojmovi: subordinirano društvo, bankarska grupa, bankarski holding, najviše matično društvo.

Zakon definiše banku kao akcionarsko društvo sa sedištem u Republici Srbiji, koja ima dozvolu za rad NBS i obavlja depozitne i kreditne poslove, a može obavljati i druge poslove u skladu sa zakonom. Banka u svom poslovnom imenu mora imati reč "banka", a niko osim banke ne može u svom poslovnom imenu imati, odnosno koristiti reč "banka"

Primena odredaba zakona kojim se uređuju privredna društva na banke šire je postavljena u odnosu na dosadašnje zakonsko rešenje, a to su odredbe koje se odnose na:

- osnivanje privrednog društva;
- odgovornost osnivača i drugih lica;
- sedište i poslovno ime;
- za zastupanje i zastupnike;
- lica koja imaju dužnost prema društvu;
- individualnu i derivativnu tužbu i na informisanje;
- objavljivanje i zastarelost;
- odredbe koje se odnose na akcije i druge hartije od vrednosti.

Posebnim odredbama Zakon o bankama upućuje na primenu i drugih odredaba zakona

koji uređuje privredna društva i to kod sledećih pitanja:

- procena uloga u stvarima i pravima koji su u funkciji poslovanja banke, koje se odnose na akcionarsko društvo,
- postupak sazivanja, obaveštavanja i rada redovnog i vanrednog zasedanja skupštine.

Ove odredbe primenjuju se na banke ako nisu u suprotnosti sa Zakonom o bankama. Na ovaj način rešen je problem dosadašnje deregulacije, jer mnoga pitanja nisu uređena Zakonom o bankama i drugim finansijskim organizacijama. Praksa će pokazati da li je ovaj nivo regulisanja zadovoljavajući.

Poslovi koje može obavljati banka (čl. 4.)

Zakon uređuje poslove koje banka može da obavlja nabrojanjem tih poslova, uz prethodnu saglasnost Narodne banke Srbije. Banka može obavljati i poslove čija je priroda srodna ili povezana sa nabrojanim poslovima, u skladu sa zakonom, osnivačkim aktom i statutom banke. Kao novi poslovi navode se kupovina, prodaja i naplata potraživanja (faktoring, forfeiting i dr.), kao i poslovi zastupanja u osiguranju. Zakon propisuje da je primanje depozita ekskluzivan bankarski posao, kojim se ne mogu baviti druga lica osim banke, kao i davanje kredita i izdavanje platnih kartica, osim ako je obavljanje ovih poslova propisano drugim zakonom.

Osnivanje banke

Banka se osniva kao akcionarsko društvo. Mogu je osnovati domaća i strana pravna i fizička lica (osnivači banke). Više nema odrednice da banku mogu osnovati najmanje dva osnivača, što znači da se kao osnivač banke može pojaviti samo jedno lice. Polazeći od odredbi zakona koji uređuje privredna društva, banka može biti akcionarsko društvo otvorenog ili zatvorenog tipa. Ako u osnivačkom aktu banke nije preciziran oblik, smatra se da je u pitanju otvoreno akcionarsko društvo. Za razliku od ranijeg ugovora kao osnivačkog akta, Zakon sada pominje osnivački akt, ne određujući pri tom njegovu pravnu formu (ugovor ili odluka, kada je osnivač jedno lice). Zakon propisuje obavezan sadržaj ovog akta, ostavljajući mogućnost da Narodna banka

Srbije propiše i druge obavezne elemente, odnosno podatke.

Novina je da osnivački akt sadrži broj akcija banke i njihovu nominalnu vrednost kod prvog izdavanja, vrste i klase akcija koja je banka ovlašćena da izda, kao i prava iz akcija svake klase. Osnivački akt više ne sadrži uslove za sticanje i prestanak prava osnivača, obzirom da ovakve odredbe više odgovaraju društvu ograničene odgovornosti.

Novčani deo osnivačkog kapitala ostao je nepromenjen i iznosi 10 miliona evra u dinarskoj protivvrednosti prema zvaničnom srednjem kursu na dan uplate.

Kod postupka osnivanja banke uvode se dve faze: u prvoj fazi osnivačima se izdaje preliminarno odobrenje za osnivanje banke, a u drugoj dozvola za rad, čime se postiže racionalniji i ekonomičniji postupak osnivanja banke (čl. 15 - 20). Kada dobiju preliminarno odobrenje, osnivači u roku od 60 dana podnose zahtev za izdavanje dozvole za rad uz koji podnose i odgovarajuće dokaze o uplati novčanog dela osnivačkog kapitala, odnosno prenosu nenovčanih sredstava u kapital, o obezbeđenju poslovnog prostora i opreme, o angažovanju spoljnog revizora, da su organizaciono i kadrovski osposobljeni.

Poslovanje banke

Kapital banke (čl. 21 – 27)

Banka je dužna da u svakom trenutku održava propisani kapitalni cenzus (10.000.000 evra po zvaničnom srednjem kursu), kao i pokazatelje poslovanja u propisanim granicama. Više nema obaveze da propisani minimalni kapital banka održava u novčanom obliku po dnevnom srednjem kursu saglasno sada važećem Zakonu (čl. 26. st. 1). Kapital se sastoji od osnovnog i dopunskog i eventualno drugih oblika koje propiše Narodna banka Srbije.

Radi zaštite interesa deponenata i investitora i stabilnosti bankarskog sistema, utvrđene su proporcije osnovnog kapitala banke prema drugim stavkama bilansne i vanbilansne aktive. Narodna banka Srbije svojim aktima propisuje oblike kapitala, način njihovog izračunavanja, način izračunavanja adekvatnosti kapitala i drugih pokazatelja poslovanja. Banci koja je

izložena rizicima koji nisu u skladu sa obimom njenog poslovanja, Narodna banka Srbije može odrediti i veći pokazatelj adekvatnosti kapitala od propisanog. S toga će neke banke koje preuzimaju veće rizike od uobičajenih morati da raspolazu većim kapitalom, saglasno propisanim kriterijumima Narodne banke Srbije, a radi stabilnog i sigurnog poslovanja banke i zaštite poverioca. Zakonom su utvrđeni slučajevi kada je banci zabranjena raspodela dobiti isplatom članovima organa upravljanja i zaposlenima u banci.

Upravljanje rizicima

Detaljno je regulisano upravljanje rizicima, vrste rizika kojima je banka u svom poslovanju izložena, kao i njihovo identifikovanje, merenje, procena i upravljanje tim rizicima (čl. 28. – 40. Zakona). Banka mora imati posebno obrazovanu organizacionu jedinicu u čijem je delokrugu upravljanje rizicima.

Banka svojim aktima propisuje procedure za identifikovanje, merenje i procenu rizika, kao i upravljanje rizicima, u skladu sa propisima, standardima i pravilima struke. Ovim aktima se obuhvataju sve vrste rizika kojima je banka izložena u svom poslovanju, a naročito:

- rizik likvidnosti;
- kreditni rizik;
- kamatni i devizni rizik i ostali tržišni rizici;
- rizici izloženosti banke prema jednom licu ili grupi povezanih lica;
- rizici ulaganja banke u druga pravna lica i u osnovna sredstva;
- rizici koji se odnose na zemlju porekla lica prema kome je banka izložena;
- operativni rizik, uključujući i pravni rizik, kao i rizik neodgovarajućeg upravljanja informacionim i drugim tehnologijama značajnim za poslovanje banke.

Upravljanje rizicima usklađuje se s veličinom i organizacionom strukturom banke, obimom njene aktivnosti i vrstama poslova koje banka obavlja. Narodna banka Srbije može propisati bliže uslove i način identifikacije, merenja i procene rizika, kao i upravljanje

njima.

Rizici izloženosti banke

Od kvantitativnih definicija rizika, najznačajnija novina je odredba po kojoj se zbir svih velikih izloženosti banke mora kretati u rasponu između 400% i 800% (umesto dosadašnjeg maksimuma od 400%), kako je propisano i u zemljama EU.

Iznos plasmana pojedinačnom klijentu može iznositi najviše 25% akcijskog kapitala banke. Kao plasman pojedinačnom klijentu uključuju se i plasmani klijentima koji predstavljaju povezana lica. Ukupna izloženost banke prema licima povezanim sa bankom ne sme preći 20% kapitala banke. Ovo ograničenje je novina, a uvedeno je da bi se ograničilo poslovanje sa licima povezanim sa bankom i negativni efekti koji iz toga mogu proisteći.

Rizici ulaganja banke (čl. 34)

Ulaganja banke u jedno lice koje nije u finansijskom sektoru ne sme preći 10% kapitala banke, dok ukupna ulaganja u ova lica i osnovna sredstva banke ne smeju preći 60% kapitala banke.

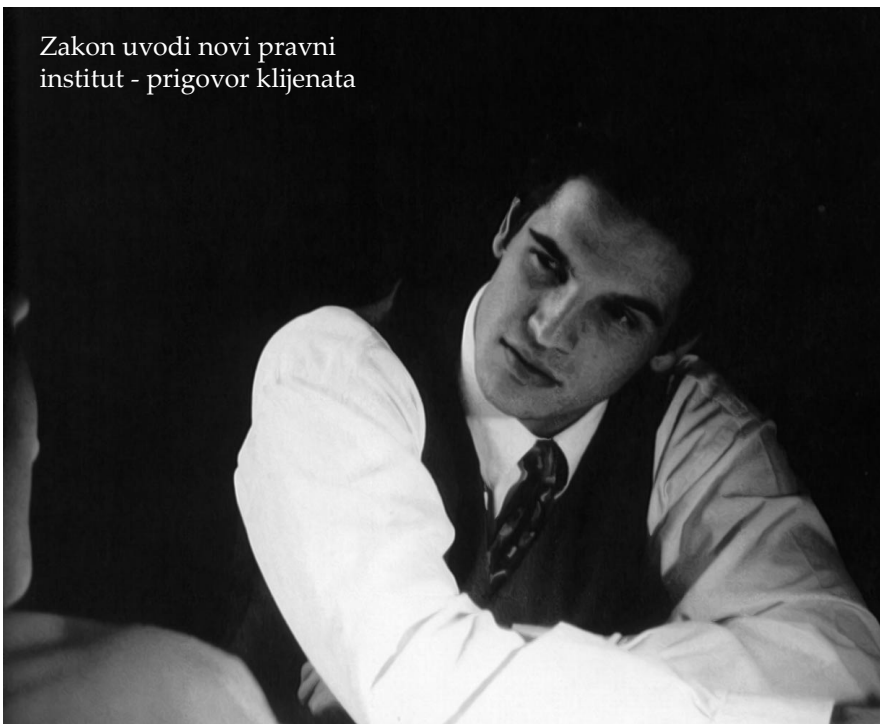
U ova ulaganja nije obuhvaćeno sticanje akcija radi njihove dalje prodaje u roku od šest meseci od dana sticanja.

Zakonom je detaljno propisano poslovanje s povezanim licima (čl. 37 – 40).

Izveštavanje NBS (čl. 51)

Banka je dužna da, radi procene finansijskog stanja podnosi Narodnoj banci Srbije izveštaje koji se odnose na:

Zakon uvodi novi pravni institut - prigovor klijenata

- upravljanje bankom,
- poslovanje organizacionih struktura,
- planiranje poslovne aktivnosti,
- likvidnost,
- solventnost, profitabilnost banke i njenih podređenih društava.

Sadržinu i oblik izveštaja kao i način i rokove dostavljanja propisuje Narodna banka Srbije.

Odnos banke sa klijentima

Zakon značajnu pažnju posvećuje odnosu banke i klijenata (čl. 41 – 45). Banka je dužna da opšte uslove poslovanja, kao i njihove izmene i dopune istakne u svojim poslovnim prostorijama na vidno mesto. Klijent može od banke da traži odgovarajuća objašnjenja i instrukcije koje se odnose na primenu opštih uslova poslovanja. Klijent ima pravo prigovora na postupak banke na koji banka mora da odgovori u razumnom roku. Na ovaj način Zakon uvodi novi pravni institut – prigovor klijenata.

Kako bi se obezbedila transparentnost poslovanja banaka, pre svega po osnovu depozitnih i kreditnih poslova, Narodna banka Srbije može propisati jedinstveni način obračuna i objavljivanja troškova, kamata i naknada bankarskih usluga ("efektivna kamatna stopa").

Narodna banka Srbije ovlašćena je da u okviru svoje kontrolne funkcije proverava da li se banka pridržava dobrih poslovnih običaja, objavljenih opštih uslova poslovanja i odredaba ugovora zaključenih sa klijentima, a može propisati bliže uslove i način postupanje banke po prigovoru klijenata.

Tajnost podataka

Zakonom je detaljno uređeno pitanje bankarske tajne (čl. 46 – 49), a posebno: koji se podaci smatraju bankarskom tajnom; na koja lica se odnosi obaveza čuvanja bankarske tajne; izuzeci od obaveze čuvanja bankarske tajne, kao i postupanje s podacima koji predstavljaju bankarsku tajnu.

Bankarskom tajnom smatraju se podaci koji su poznati banci a odnose se: na lične podatke, finansijsko stanje i transakcije, kao i na vlasništvo ili poslovne veze klijenata te

ili druge banke; podaci o stanju i prometu na individualnim depozitnim računima, kao i drugi podaci do kojih banka dođe u poslovanju sa klijentima.

Zakonom je izričito predviđeno da se podaci koji se odnose na urednost ispunjavanja obaveza klijenta prema banci ne smatraju bankarskom tajnom, kao i da obaveza čuvanja bankarske tajne ne postoji između ostalog i ako se podaci saopštavaju licu koje su banke osnovale radi prikupljanja podataka u ukupnom iznosu, vrsti i ažurnosti u ispunjavanju obaveza fizičkih i pravnih lica, klijenata banaka.

Na ovaj način stvaraju se uslovi za efikasniju procenu rizika prilikom donošenja odluka o plasmanu banaka, favorizovanju "dobrih dužnika" koji su uredni u ispunjavanju svojih obaveza i istovremeno uskraćivanju pružanja usluga dužnicima koji ne ispunjavaju svoje obaveze, čime se obezbeđuju preduslovi za uvođenje više reda u međusobnim odnosima banke i klijenata i poštovanje ugovornih, a pre svega finansijskih obaveza. S toga je veoma važno da klijent banke unapred realno proceni visinu svoje obaveze i mogućnost izmirivanja obaveza, kako se kao dužnik ne bi našao na "crnoj listi".

Spoljna revizija

Zakonom je detaljno i na nov način uređena spoljna revizija (čl. 52 – 63). Pooštreni su uslovi za obavljanje revizije, tako što su uvedena određena pravila kod izbora revizora koja obezbeđuju objektivnost i sprečavaju sukob interesa, a koja se ogledaju u sledećem:

- reviziju finansijskog izveštaja banaka, bankarskog holdinga ili bankarske grupe, može da obavlja samo preduzeće za reviziju koje se nalazi na listi koju objavi Narodna banka Srbije,
- banka ne može imenovati revizore čiji je prihod od revizije te banke u prethodnoj godini veći od polovine njegovih ukupnih prihoda,
- spoljni revizor ne može kod banke obavljati više od tri uzastopne revizije godišnjeg finansijskog izveštaja,
- spoljni revizor ne može u istoj godini obavljati reviziju i pružati banci konsultantske usluge, niti može vršiti reviziju za poslovnu godinu

u kojoj je pružao te usluge.

Izveštaj spoljnog revizora u skraćenom obliku banka i bankarski holding objavljuju u najmanje jednim dnevnim novinama, a kompletan izveštaj banka objavljuje na svojoj Internet prezentaciji.

Narodna banka Srbije može da zahteva i posebnu reviziju banke i člana bankarske grupe ako su njihovi izveštaji netačni ili su zaključili transakcije koje su po banku mogle imati ili su imale znatnu štetu.

Pored izveštaja koji se odnosi na godišnji finansijski izveštaj banke i njen finansijski položaj, spoljni revizor daje upravnom i izvršnom odboru banke, kao i NBS mišljenje o efikasnosti funkcionisanja unutrašnje revizije, sistemu upravljanja rizicima i sistemu unutrašnje kontrole.

Organizacija banke i način upravljanja bankom

Organizacija banke je prilagođena modernom konceptu korporativnog upravljanja banke, sadržanom u principima OECD i preporukama Komisije EU.

Odredbe o organizaciji i upravljanju bankom (čl. 65 – 86) na potpuno nov način uređuju organe banke, njihov sastav, nadležnost i način rada, kao i organizacione delove banke.

Organi banke

Organi banke su skupština (redovna i vanredna), upravni odbor banke kao organ upravljanja i izvršni odbor kao organ rukovođenja. Kao organi banke više ne postoje direktor i nadzorni odbor.

Skupština je uglavnom zadržala postojeće nadležnosti. Novina u odnosu na dosadašnju regulativu je da pored poslovne politike, skupština usvaja i strategiju banke, kao i izmene i dopune osnivačkog akta.

Narodna banka Srbije može zahtevati da se određena pitanja uvrste u dnevni red redovnog ili vanrednog zasedanja skupštine kao i da podnese zahtev za sazivanje vanredne skupštine.

Akcionari koji imaju najmanje 1% akcija s pravom glasa imaju pravo na neposredno vršenje prava glasa.

Upravni odbor ima ključnu ulogu u

definisaniu strategije i poslovne politike banke. Upravni odbor je odgovoran da poslovanje banke bude u skladu sa zakonom, propisima i aktima Narodne banke Srbije, kao i aktima i procedurama koje utvrde organi banke. On je posebno odgovoran za uspostavljanje jedinstvenog sistema upravljanja rizicima i za nadzor nad tim sistemom. Narodna banka Srbije daje prethodnu saglasnost na imenovanje članova upravnog i izvršnog odbora koji moraju imati odgovarajuće kvalifikacije, kao i dobru poslovnu reputaciju. Zakon propisuje i prisustvo nezavisnih članova u upravnom odboru (koji nemaju učešće u banci).

Izvršni odbor je kolektivni organ od najmanje dva člana koje bira upravni odbor banke. Predsednik izvršnog odbora predstavlja i zastupa banku, ali pri preduzimanju pravnih radnji u ime i za račun banke, predsednik izvršnog odbora je dužan da obezbedi potpis još jednog člana tog odbora (four eyes principles).

Izvršni odbor čine lica stalno zaposlena u banci s punim radnim vremenom koji su i odgovorni za dnevno poslovanje i funkcionisanje banke.

Upravni i izvršni odbor dužni su da preduzimaju mere radi sprečavanja nezakonitih ili neprimerenih radnji i uticaja koji nanose štetu odnosno nisu u interesu banke i akcionara koje vrše lica koja imaju znatno ili kontrolno učešće u banci.

Obavezni odbori banke

Zakonom su utvrđeni kao obavezni odbori banke: odbor za praćenje poslovanja banke (odbor za reviziju), kreditni odbor i odbor za upravljanje aktivom i pasivom.

Odbor za praćenje poslovanja banke čine najmanje tri člana, od kojih su najmanje dva članovi upravnog odbora banke koji imaju odgovarajuće iskustvo iz oblasti finansija, dok najmanje jedan član odbora mora biti lice nezavisno od banke. Ovaj odbor pomaže upravnom odboru banke u nadzoru nad radom izvršnog odbora i zaposlenih u banci. On je posebno dužan da: analizira godišnje izveštaje koji se upravnom odboru podnose na razmatranje i usvajanje, analizira i usvaja predloge politika i procedura banke u vezi sa upravljanjem rizicima i sistemom unutrašnjih kontrola koje se upravnom odboru podnose na

usvajanje, kao i da analizira i nadzire njihovu primenu i dr. Jednom mesečno izveštava upravni odbor o svojim aktivnostima i utvrđenim nepravilnostima i predlaže način da se otklone nepravilnosti, odnosno unapredi politika i procedure za upravljanje rizicima.

Kreditni odbor odlučuje o kreditnim zahtevima u okvirima utvrđenim aktima banke i obavlja druge poslove u skladu sa aktima banke.

Odbor za upravljanje aktivom i pasivom prati izloženost banke rizicima koji proizilaze iz strukture njenih obaveza i potraživanja, predlaže mere za upravljanje kamatnim rizikom i rizikom likvidnosti, i obavlja druge poslove utvrđene aktima banke.

Unutrašnja kontrola, funkcija kontrole usklađenosti poslovanja banke i funkcija unutrašnje revizije (čl. 82 – 87)

Članovi izvršnog odbora banke odgovorni su za vršenje unutrašnje kontrole nad poslovanjem banke u skladu sa uspostavljenim sistemom te kontrole.

Odbor za praćenje poslovanja banke i unutrašnja revizija vrše kontrolu pravilnosti rada banke i efikasnosti funkcionisanja sistema unutrašnje kontrole.

Banka je dužna da postupke sistema unutrašnjih kontrola uredi i sprovodi na način da omogućavaju kontinuirano praćenje i merenje rizika koji mogu negativno uticati na ostvarivanje utvrđenih poslovnih ciljeva banke, kao što su kreditni rizik, rizik zemlje dužnika, devizni rizik, rizik tržišta i drugi rizici.

U banci postoji organizaciona jedinica u čijem je delokrugu kontrola usklađenosti poslovanja banke (compliance). Rukovodioca ove organizacione jedinice imenuje i razrešava upravni odbor.

Rizik usklađenosti poslovanja banke nastaje kao posledica propuštanja usklađivanja poslovanja sa zakonom i drugim propisom, standardima poslovanja, procedurama o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, kao i sa drugim aktima kojima se uređuje poslovanje banke.

Zaposleni u banci dužni su da zaposlenima u organizacionoj jedinici - compliance, koji su potpuno nezavisni u svom radu, omoguće uvid

u dokumentaciju koju poseduju i da im pruže potrebne informacije.

Banka je dužna da organizuje i organizacionu jedinicu u čijem je delokrugu unutrašnja revizija. Njen zadatak je da upravnom odboru banke pruža nezavisno i objektivno mišljenje o pitanjima koja su predmet revizije, da obavlja savetodavnu aktivnost radi unapređenja postojećeg sistema unutrašnjih kontrola i poslovanja banke i dr. Rukovodioc ove organizacione jedinice, koga bira i razrešava upravni odbor banke, ima pravo da se neposredno obrati upravnom odboru, da predloži sazivanje sednice odbora za praćenje poslovanje banke, o čemu obaveštava upravni odbor, a ako sednica ne bude održana, o tome obaveštava skupštinu na prvoj narednoj sednici.

Organizaciona jedinica za unutrašnju reviziju o svom radu izveštaj podnosi odboru za praćenje poslovanja banke i upravnom odboru banke.

Kontrolna funkcija Narodne banke Srbije

Učešće u banci (čl. 94 – 101)

Bez saglasnosti Narodne banke Srbije ne može se steći direktno ili indirektno vlasništvo u banci ili pravo glasa u upravljanju bankom veće od 5%, za razliku od dosadašnjeg zakonskog režima kada je ova saglasnost bila neophodna za učešće preko 15% i to samo za direktno vlasništvo. Zakonom je uveden raspon za učešće u glasačkim pravima ili kapitalu u banci za koje je potrebno uvek pribaviti posebnu saglasnost Narodne banke Srbije (5% - 20%, 20% – 33%, 33% - 50% i preko 50%). U slučaju kada je sticalac strano lice iz finansijskog sektora, postavljeni su i dodatni uslovi koji se odnose na mogućnost sprovođenja kontrole na konsolidovanoj osnovi prema tom licu. Pod jednim sticaocem vlasništva u banci podrazumevaju se sva lica između kojih postoje veze utvrđene Zakonom. Lice koje je steklo akcije, nezavisno od svoje volje (nasleđe, pravno sledbeništvo i dr.) dužno je da NBS u propisanom roku od 30 dana podnese zahtev za davanje saglasnosti ili da stečene akcije otuđi. U slučaju da je na nedozvoljen način, bez saglasnosti NBS stečeno učešće u banci,

Narodna banka Srbije je ovlašćena da naloži prodaju akcija, zabrani posredno ili neposredno ostvarivanje glasačkog prava u banci, kao i uticaj na upravljanje bankom ili na poslovnu politiku banke, a krajnja mera je poništenje vlasništva u banci. Na ovaj način pojačan je nadzor nad vlasničkom strukturom banaka, čime se smanjuje mogućnost negativnog uticaja akcionara na poslovanje banaka. Jednom datu saglasnost NBS može ukinuti. Lica koja su dobila saglasnost najmanje jednom godišnje dostavljaju podatke o ispunjenosti uslova za dobijanje saglasnosti.

Kontrola boniteta i zakonitosti poslovanja banke (čl. 102 – 109)

Zakonom je detaljno regulisan postupak kontrole banke i bilo kog člana bankarske grupe. Pri vršenju kontrole NBS ima pravo uvida u poslovne knjige i drugu dokumentaciju pravnih lica koja su s bankom povezana imovinskim, upravljačkim i poslovnim odnosima.

U postupku kontrole banke mogu učestvovati i ovlašćena lica stranog regulatornog tela koje kontroliše poslovanje članova iz bankarske grupe u kojoj je i banka, u skladu sa sporazumom o saradnji zaključenim sa NBS.

Data je mogućnost NBS da rešenjem o privremenoj meri banci zabrani preduzimanje radnji čiji je cilj otuđenje imovine predviđene u okviru korektivnih i prinudnih mera i naložiće joj da preduzme jednu ili više aktivnosti za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti.

Korektivne i prinudne mere (čl. 110 – 120)

Zakonom su razrađeni kriterijumi za izricanje korektivnih mera prema banci. Ove mere su ostale nepromenjene u odnosu na dosadašnja zakonska rešenja, a mogu se izreći: kao pismena opomena; nalogodavno pismo; rešenje o izricanju naloga i mera za otklanjanje utvrđenih nepravilnosti; uvođenje prinudne uprave, i kao krajnja mera – oduzimanje dozvole za rad banke.

Nezavisno od preduzetih mera, Narodna banka Srbije može izreći novčanu kaznu banci, čija je maksimalna visina povećana sa sadašnjih 1% na 5% propisanog novčanog dela kapitala, kao i članu upravnog i izvršnog odbora banke (od 1 do 12 zarada tog lica).

Zakonom su propisana i ograničenja poslovanja za podkapitalizovane banke (čiji je pokazatelj adekvatnosti kapitala, odnosno ukupan kapital niži od propisanog) i značajno podkapitalizovane banke (visina kapitala za 1/3 ili više manja od propisanog).

Definisane su i mere (razrešenje i suspenzija) prema članovima upravnog ili izvršnog odbora banke u slučaju ako se utvrdi da to lice ne ispunjava uslove iz zakona, ili da postupuje suprotno odredbama zakona, odnosno da snosi odgovornost za nepravilnost u poslovanju banke.

Kontrola bankarske grupe na konsolidovanoj osnovi (čl. 122-128)

Obzirom da je sve veći broj domaćih banaka deo bankarskih grupa u zemlji i inostranstvu, Zakon po prvi put uređuje i kontrolu bankarske

U kontroli Narodna banka ima pravo uvida u poslovne knjige i drugu dokumentaciju pravnih lica koja su s bankom povezana imovinskim, upravljačkim i poslovnim odnosima

grupe na konsolidovanoj osnovi. Bankarska grupa predstavlja grupu društava koju čine isključivo lica u finansijskom sektoru i u kojoj najmanje jedna banka ima svojstvo najvišeg matičnog društva ili svojstvo zavisnog društva.

Struktura bankarske grupe mora biti transparentna kako bi omogućila adekvatnu unutrašnju i spoljnu reviziju, kao i nesmetano vršenje kontrolne funkcije Centralne banke.

Ukoliko organizaciona struktura bankarske grupe ne omogućava vršenje kontrole na konsolidovanoj osnovi, NBS može naložiti bankarskoj grupi da prilagodi svoju strukturu ili naložiti banci da istupi iz takve grupe.

Propisana je saradnja sa nadležnim organima u zemlji i inostranstvu u cilju sveobuhvatne kontrole na konsolidovanoj osnovi. Mada strana regulatorna tela vrše kontrolu bankarskih grupa čiji je bankarski holding u inostranstvu, NBS može naložiti banci čiji je bankarski holding van Republike Srbije da izvrši konsolidaciju finansijskih izveštaja članica bankarske grupe sa sedištem u Republici Srbije.

Propisano je ovlašćenje NBS da preduzme mere i prema članovima bankarske grupe i licima sa učešćem.

Statusne promene

Zakonom su predviđene statusne promene banke - spajanje i pripajanje. Zakonom nije definisana statusna promena podele banke koju reguliše Zakon o privrednim društvima. Propisana je mogućnost za preuzimanje prava i obaveza banke u stečaju, odnosno likvidaciji uz saglasnost Narodne banke Srbije.

Prelazne i završne odredbe

Period za usklađivanje poslovanja, organizacije i akata banaka sa odredbama novog Zakona je do dana početka primene Zakona, odnosno do 1. oktobra 2006. godine. Do tog roka neophodno je da banke pribave i saglasnost Narodne banke Srbije na osnivačka akta i statut.

Novi Zakon ne predviđa više osnivanje i poslovanje drugih finansijskih organizacija, odnosno štedionica, štedno-kreditnih

organizacija i štedno-kreditnih zadruga, kao ni afilijacija i predstavništava stranih banaka. Druge finansijske organizacije, kao i afilijacije i predstavništva stranih banaka, koji su osnovani u skladu sa sada važećim Zakonom o bankama i drugim finansijskim organizacijama, imaju rok od godinu dana od dana njegovog stupanja na snagu (10.12.2006. godine) da se transformišu u banku, odnosno pripoje nekoj banci ili prestanu sa radom.

Odredbe Zakona kojim se uređuje kontrola bankarske grupe na konsolidovanoj osnovi i konsolidovani finansijski izveštaji primenjivaće se od 31. decembra 2006. godine.

Postupak usaglašavanja

Zakon o bankama, u odredbi člana 142. stav 1 propisuje da su postojeće banke dužne da svoje poslovanje, organizaciju i akte usklade sa odredbama ovog Zakona najkasnije do dana početka njegove primene, odnosno do 1. oktobra 2006. godine. Narodna banka Srbije oduzeće dozvolu za rad banci koja ne postupi u skladu sa ovom odredbom.

U postupku usklađivanja banka treba da uskladi:

- osnivački akt i opšte akte,
- organe (Skupština, Upravni odbor, Izvršni odbor, Odbor za reviziju, Kreditni odbor i Odbor za upravljanje aktivom i pasivom, kao i druge odbore ako ih banka obrazuje),
- organizaciju banke - neophodna izmena organizacione strukture banke obrazovanjem dve posebne organizacione jedinice: za kontrolu uskađenosti poslovanja banke i za unutrašnju reviziju, čije rukovodioce imenuje i razrešava Upravni odbor banke,
- memorandum (član 22 Zakona o privrednim društvima) – upotreba poslovnog imena i drugih podataka u poslovnim pismima.

Polazeći od obima i složenosti predmeta usklađivanja, radi efikasnijeg i organizovanijeg rada banka bi trebalo da donese Program usklađivanja sa Zakonom, kojim će utvrditi sve aspekte usaglašavanja i odrediti rokove zaključno sa 30.09.2006. godine.

Obaveza usaglašavanja odnosi se se pre svega na izmene osnivačkog akta. Zakon ne uvodi bitnije izmene koje se odnose na ovaj akt. Banka treba da sagleda da li njen osnivački

akt (do sada je to bio ugovor, a po novom može biti i Odluka, u slučaju kada postoji jedan osnivač koji je moguć po novom Zakonu) sadrži neophodne elemente propisane novim Zakonom, kao i da li su normativna rešenja u skladu sa Zakonom, odnosno u kom delu nisu usklađena. Nema zakonskih smetnji da to bude i novi akt koji će zameniti postojeći, ako se banka za takvu mogućnost odluči. Naziv treba da bude primeren razlozima njegovog inoviranja na primer: ugovor (odluka) o organizovanju banke radi usaglašavanja sa Zakonom o bankama.

Kako su obimnije izmene neophodne kod Statuta kao osnovnog opšteg akta, preporuka je da se ovo noveliranje čini donošenjem novog akta.

Postupak usaglašavanja podrazumeva utvrđivanje predloga ovih akata (izmene i dopune osnivačkog akta i Statuta), od strane Upravnog odbora banke i njihovo dostavljanje Narodnoj banci Srbije na prethodnu saglasnost. Na istoj sednici Upravnog odbora treba utvrditi predlog Odluke o imenovanju predsednika i članova Upravnog odbora banke i za ova lica zatražiti prethodnu saglasnost Narodne banke Srbije. Po dobijanju saglasnosti od strane Narodne banke Srbije Statut se donosi na Skupštini, i usvajaju izmene i dopune osnivačkog akta.

Zakon je značajno pojednostavio postupak usvajanja, odnosno donošenja akata, tako da izmene osnivačkog akta, kao i Statuta donosi Skupština obrazovana prema postojećim aktima banke i ova akta stupaju na snagu danom usvajanja, odnosno donošenja na Skupštini, u skladu sa rešenjima propisanim u Zakonu o privrednim društvima i Zakonom o bankama, pod uslovom da je Narodna banka Srbije prethodno dala saglasnost na predloge ovih akata. Kako se Zakon o bankama primenjuje od 01.10.2006. godine i primena ovih akata se vezuje za taj termin.

Na istoj sednici skupština banke imenuje predsednika i članove Upravnog odbora. Mandat novih organa teče počev od primene Statuta (01.10.2006. godine), kada prestaje mandat dotadašnjih organa.

Prema odredbama Zakona o bankama, Upravni odbor banke bira i razrešava predsednika i članove Izvršnog odbora banke, kao i članove Odbora za reviziju, Kreditnog odbora i Odbora za upravljanje aktivom i pasivom, kao i drugih odbora banke obrazovanih u skladu sa Statutom. Kako mandat Upravnog odbora koji treba da izvrši ovaj izbor teče od 01.10.2006. godine i izbor ovih organa moguće je obaviti tek počev od 01.10.2006. godine. Da bi se izbegao pravni vakum u funkcionisanju organa i omogućio izbor Izvršnog odbora do 01.10.2006. godine, mišljenja smo da treba predvideti u prelaznim odredbama Odluke o sprovođenju odredba Zakona o bankama koje se odnose na davanje preliminarnog odobrenja, dozvole za rad i saglasnosti Narodne banke Srbije, čije se donošenje ovih dana očekuje da izbor Izvršnog odbora obavlja Skupština banke koja je po postojećem Zakonu nadležna za izbor direktora banke. Tako normativno rešenje omogućilo bi da se na istoj sednici Upravnog odbora na kojoj se utvrdi predlog Odluke za izbor predsednika i članova Upravnog odbora, utvrdi i predlog Odluke o izboru predsednika i članova Izvršnog odbora, i za ova lica zatraži prethodna saglasnost Narodne banke Srbije. Po dobijanju saglasnosti na istoj sednici Skupštine, pored noveliranja akata mogu se izabrati i organi upravljanja banke.

Kako se Statutom, između ostalog uređuju organizacija i način poslovanja banke, po našem mišljenju banka je usaglasila svoju organizaciju i poslovanje, kao i akta usvajanjem izmena osnivačkog akta, donošenjem statuta banke, kao i izborom organa upravljanja – Upravnog i Izvršnog odbora banke.

Druga faza usaglašavanja poslovanja moguća je tek na osnovu primene novog statuta i početka rada novih organa upravljanja banke, odnosno počev od 01.10.2006. godine. Upravni odbor bira članove odbora banke u skladu sa Statutom, Izvršni odbor utvrđuje organizacionu strukturu banke koja odgovara strategiji banke, na osnovu koje potom Upravni odbor imenuje rukovodioce organizacionih jedinica banke u čijem je delokrugu kontrola usklađenosti poslovanja banke i unutrašnja revizija.